

TSW

TRANSITION FROM SCHOOL TO WORK

ÜBERGANG SCHULE-BERUF

Vzdělávací a podpůrná opatření na přechodu škola povolání ve čtyřech EU-zemích

Pracovní skupina transnacionálního partnerství TSW s účastí následujících
rozvojová partnerství INTEQUAL (Rakousko), OPEN DOORS a KEINE
BEHINDERUNGEN TROTZ BEHINDERUNG (Německo);
EMPOWERMENT DOOR TRANSITIE (Nizozemí) a INTEGRATIVE
GUIDANCE (Česká republika)

2002 - 2005

Podporované z prostředků Evropského sociálního fondu společenské
iniciativy Evropské unie EQUAL a národních kofinančních prostředků

OPEN DOORS

Schülerqualitäten und Chancengleichheit
für behinderte Menschen.

**K B T B - KEINE
BEHINDERUNGEN
TROTZ
BEHINDERUNG**

Empowering, Guiding,
EQUAL CZ

The Community Initiative
EQUAL

Obsah

1	ÚVOD	3
1.1	VÝCHOZÍ SITUACE	3
1.2	CÍLE PRACOVNÍ SKUPINY	4
1.3	PRŮBĚH PROJEKTU – POSTUP	4
2	VÝSLEDKY Z PROJEKTŮ TSW	5
2.1	NĚMECKO	5
2.1.1	<i>Doprovod v pracovním životě .....</i>	<i>5</i>
2.1.2	<i>Dvě rozvojová partnerství .....</i>	<i>6</i>
2.1.2.1	Open Doors	6
2.1.2.2	Keine Behinderungen trotz Behinderung („Žádná postižení i přes postižení“)	8
2.2	NIZOZEMÍ	9
2.2.1	<i>Krátký přehled nizozemského školského systému .....</i>	<i>9</i>
2.2.2	<i>Doprovod na přechodu mezi školou a povoláním .....</i>	<i>11</i>
2.2.3	<i>Doporučení vzdělávacím strukturám .....</i>	<i>12</i>
2.3	RAKOUSKO	12
2.3.1	<i>Všeobecné rámcové podmínky .....</i>	<i>12</i>
2.3.1.1	Integrativní profesní vzdělávání	12
2.3.1.2	Doprovod a poradenství na přechodu	14
2.3.2	<i>Rozvojové partnerství INTequal .....</i>	<i>14</i>
2.3.2.1	BEQUA	15
2.3.2.2	PLAQUA	15
2.3.2.3	Theatercafe	16
2.3.2.4	Triangel	16
2.4	ČESKÁ REPUBLIKA	17
2.4.1	<i>Nový školský zákon .....</i>	<i>17</i>
2.4.2	<i>Rámcové vzdělávací programy .....</i>	<i>18</i>
2.4.3	<i>Nový poradenský systém pro oblast přechodu škola povolání .....</i>	<i>20</i>
3	SHRNUTÍ	22
4	SEZNAM LITERATURY A ZKRATEK	24
4.1	LITERATURA	24
4.2	ZKRATKY	25
5	PŘÍLOHA	26
5.1	SOZIALÖKONOMISCHE FORSCHUNGSSTELLE	26
5.2	MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ	28

1 Úvod

1.1 Výchozí situace

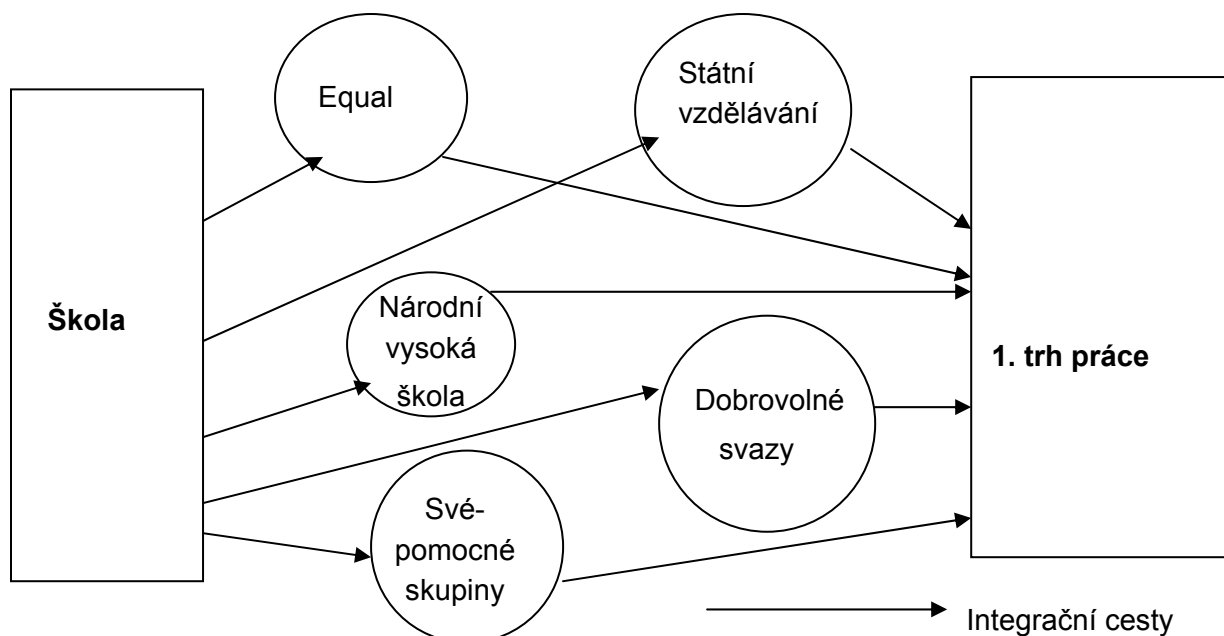
Po dlouhé intenzivní práci na návrzích projektů, úspěšném schválení a hledání transnacionálních partnerů (nakonec se spojily Německo, Nizozemí, Rakousko a Česká republika) resp. rozvojových partnerství se v září 2002 v Tillburgu (Nizozemí) uskutečnilo první setkání transnacionálního partnerství „Transition from School to Work“ (TSW). Na tomto setkání bylo kromě jiného vytvořeno sedm transnacionálních pracovních skupin, které se v následujících třech letech měly zabývat různými tématy. Těžištěm práce jedné skupiny bylo téma „kurikula“.

První tzv. kick-off setkání se konalo v únoru 2003 v Berlíně. Původním plánem byla obecná analýza kurikul. V průběhu projektu však musel být plán vzhledem k prostředkům pozměněn. Nakonec byl omezen na kurikula související s projektem a další učební materiály. Tyto výsledky byly doplněny o nabídku poradenské a doprovodné činnosti na přechodu škola povolání a o krátká znázornění vzdělávacích systémů v jednotlivých zemích.

Výňatek protokolu z Berlína 2/03

Otázky hierarchie:

- 1) Podpůrné cesty na přechodu škola – povolání
- 2) Které certifikáty z toho podporují kurikulum – obsah, strategie
- 3) Cesty, které nepodporují kurikulum – žádné nepotřebují
– nemají žádné, ale potřebují ho
- 4) Analýza kurikula
  - a) Orientace na cíl
  - b) Prostupnost
  - c) Schopnost evaluace
  - d) state of the art (z pohledu Integrativní pedagogiky)

1.2 Cíle pracovní skupiny

Pracovní skupina „Kurikula“ transnacionálního partnerství „Transition from School to Work“ analyzovala v době trvání projektu (2002-2005) stávající možnosti podpory na přechodu škola povolání v zemích, které se účastnily projektu (dále jen zúčastněné země). Jedním z cílů bylo kromě jiného zjistit, kde se tyto podpůrné cesty opírají o kurikula. Zúčastnění partneři z Nizozemí, Německa, Rakouska a z České republiky byly proto požádáni o kurikula, vzdělávací plány/programy a informace o vzdělávání resp. profesním vzdělávání a přípravě (mladých) osob s postižením. Všechny podklady byly shromážděny a následně analyzovány. Výsledkem, který představuje následující zpráva, je přehled vzdělávacích, podpůrných a doprovodných možností s ohledem na rámcové podmínky jednotlivých zemí.

1.3 Průběh projektu – postup

- shromáždění podkladů (kurikula, rámcové programy, zprávy atd.) od zúčastněných partnerů ze všech čtyř zemí
- rešerše
- analýza podkladů
- shrnutí nejdůležitějších výsledků

¹ www.tsw-equal.info/

2 Výsledky z projektů TSW

Situace v jednotlivých zemích je velmi rozdílná. V některých zemích existují všeobecné vzdělávací programy, v jiných se vytvářela/vytváří nová kurikula či vzdělávací plány pro nově vzniklé projekty (kvalifikace, opatření).

V jednotlivých rozvojových partnerství existují rozdíly ve výchozích situacích, v rámcových podmínkách, v prioritách. Jeden z rozdílů spočívá například v tom, že se v Nizozemí a České republice v tomto projektu jednalo o vzdělávání resp. opatření na školách a přípravu na dobu po škole, v Německu a Rakousku stála naproti tomu v popředí poškození profesní příprava především v praxi.

V této zprávě jsou shrnuty výsledky analýzy těchto podkladů, které byly v rámci činnosti transnacionální pracovní skupiny „Kurikula“ dány k dispozici stejně jako informace z doplňující rešerše.

„Integrativní společnost klade na jedince, kteří v této oblasti pracují, nové sociální, emocionální a odborné nároky. Aby bylo možné pracovat v oblasti integrace, je třeba, aby studující v rámci vzdělávacích kurzů vedle specifických kompetencí a nutných vědomostí získali především odpovídající postoje“.²

Tento výrok podtrhuje stěžejní body analýzy kurikul resp. vzdělávacích plánů. V kurikulích by neměly být popsány jen obsahy učení, měly by zde být definovány také cíle učení, metody a vztah k praxi. Vedle základních kompetencí je zapotřebí i řada doplňujících kompetencí. Vzdělávání si vedle teoretických vědomostí musí osvojit také praktické kompetence, které jsou pro život ve společnosti a v pracovním světě nutné a potřebné.

Kurikula by měla být otevřená, aby brala ohled na individualitu vzdělávaných, heterogenitu učební skupiny a kompetence vyučujících.

2.1 Německo

V Evropské unii platí právo člověka na svobodnou volbu zaměstnání. Osobám s postižením je však toto právo v mnoha oblastech prakticky odíráno. Stále ještě existuje řada nepřekonatelných nebo těžko překonatelných překážek, přístup ke vzdělání a později i k práci je pro osoby s postižením často velmi omezený.

Aby se mohli jedinci s postižením v pracovním světě volně pohybovat a orientovat a nemuseli volit jen předem danou (speciální) cestu, potřebují individuální prostředky, které budou sami řídit. Jedním z nich je například asistence (viz kap. 2.1.1). Ta umožňuje lidem s postižením rovnocennou účast na životě ve společnosti a rovné šance³.

2.1.1 Doprovod v pracovním životě

Aby byla umožněna profesní integrace jedinců s postižením a lidé s i bez postižení mohli nezávisle na druhu či stupni postižení společně pracovat a učit se na všeobecném trhu

---

² Ausbildung zur qualifizierten Integrationsfachkraft. Basiscurriculum. Equal-Entwicklungspartnerschaft QSI, 2004, volný překlad autorů

³ Je třeba upozornit na fakt, že je v Německu a Rakousku rozdíl v užívání některých pojmů (např. pracovní asistence).

práce, je zapotřebí, aby existovala podpůrná a doprovodná opatření. V následujícím textu budou dvě takováto opatření krátce představena.

Odborné služby pro oblast integrace (Integrationsfachdienste)

Odborné služby pro oblast integrace jsou v Německu doprovodnou službou pro profesní integraci osob s postižením. Cíle těchto služeb je zlepšení profesních šancí u lidí, kteří jsou na základě svého postižení na všeobecném trhu práce znevýhodňováni (lze srovnat např. s rakouskou pracovní asistencí).

Činnost integračních služeb lze znázornit na příkladu Hamburské pracovní asistence. Jedná se o neziskovou společnost s.r.o., která byla založena v roce 1992 a která se se svou činností obrací jak na osoby s postižením tak na zaměstnavatele. Osobám s postižením hledajícím práci nabízí podporu při hledání zaměstnání, přípravu na práci, individuální kvalifikaci a doprovod na pracovišti (až do doby dosažení samostatnosti), podporu při sociálním začlenění a podporu při opatřeních zaměřených na profesní orientaci a kvalifikaci.

I zaměstnavatelé mají z této nabídky užitek. Hamburská pracovní asistence nabízí individuální zprostředkování práce a profesionální poradenství při utváření (přetváření) pracoviště vhodného pro osoby s postižením i při konfliktních situacích. Radí i v problematice finanční podpory a organizuje zkušební praktika.

Pracovní asistence (Arbeitsassistenten)

Osoby s postižením mají v Německu od října 2002 osobní právní nárok na pracovní asistenci. Tím získávají možnost pravidelné osobní podpory na pracovišti – nezávisle na druhu a stupni postižení.

Pracovní asistence představuje v Německu formu podpory, která je poskytována pravidelně během pracovní doby. Asistenti pomáhají zaměstnanému člověku při činnostech, které on není vzhledem ke svému postižení schopný samostatně vykonávat. Doba poskytování asistence je různá, někteří zaměstnanci s postižením potřebují podporu pouze pár hodin v týdnu, jiní téměř celou pracovní dobu a někteří potřebují doprovod asistence dokonce neustále.

Tento druh asistence předpokládá, že je postižený zaměstnanec schopný samostatně splnit hlavní činnosti, kterými se dotyčné zaměstnání vyznačuje. Úkoly asistence se omezují na pomocné činnosti.

Podrobný popis osobní asistence (nejen na pracovišti) není těžištěm této zprávy. V rámci TSW partnerství se však jedna z dalších pracovních skupin touto problematikou zabývala. Výsledkem této činnosti bude (předběžně v květnu 2005) brožura o osobní asistenci ve všech čtyřech zemích.

2.1.2 Dvě rozvojová partnerství

V Německu se transacionálního partnerství TSW zúčastnila dvě rozvojová partnerství (RP) společenské iniciativy Equal: „Open Doors“ a „Keine Behinderungen trotz Behinderung“.

2.1.2.1 Open Doors

Equal projekt „Open Doors“ usiloval v devíti dílčích projektech o cílené působení na trh práce a oblast vzdělávání, aby tak došlo k úspěšné podpoře kvalifikace postižených jedinců. Zvláštní pozornost byla přitom věnována přechodu ze základního a dalšího vzdělávání ve

speciálních školách a zařízeních na všeobecný trh práce a do vzdělávací oblasti. Celé RP i některé dílčí projekty vedli postižení experti, což bylo v Evropě jedinečné.

Díky spolupráci s Centrem pro seburčující život postižených osob v Berlíně⁴ a s integrativní kooperativní základní školou v Birkenweder (spolková země Brandenburg) se v jednom dílčím projektu podařilo, zavést pro žáky předposledních a posledních tříd trénink (Training) klíčových kompetencí (mobilita, flexibilita atd.). Všichni trenéři i poradci byli sami lidé s postižením, což přispělo k tomu, že je žáci nevnímali jako učitele nýbrž jako sobě rovné (tzv. peer efekt). I rodiče přijali tyto experty velmi pozitivně.

Žáci byli podporováni při profesní přípravě, ke které patří psaní žádosti o zaměstnání, hledání práce či sebevnímání a vnímání cizími. Velmi důležité je při tomto procesu propojení mnoha stran a tak byly do procesu vedle žáků, učitelů a poradenských pracovníků kontinuálně vtahováni i rodiče, docházelo k navazování kontaktů s psychology, vychovateli a úřadem práce.

Společným cílem všech dílčích projektů byla deinstitucionalizace a empowerment. Do procesu empowermentu je třeba zahrnout důležité osoby (rodiče, učitele, profesní poradce apod.) a ty, kteří jsou odpovědní za vytváření vnějších rámcových podmínek. Tak se mohou oni sami podílet na důležité změně perspektiv a rolí (od „vychovatele“ k „podporovateli“) a aktivně přispět k úspěchu.

Zároveň jde o lepší, partnerské propojení všech zúčastněných za účelem vhodného přetváření a dalšímu rozvíjení rámcových podmínek (deinstitucionalizace, flexibilita).

V dílčích projektech RP OPEN DOORS byly proto vytvořeny a vyzkoušeny následující instrumenty, poradenské a tréninkové programy a kurikula:

BZSL (Berlín a Birkenweder/spolková země Brandenburg):

- Rozsáhlá, doprovodná nabídka senzibilizace, poradenství, coachingu a tréninku, kterou nabízí postižení experti ve speciálních a integrativních školách
- Kurikulum "Asistenční trénink pro postižené žáky 7-10. třídy"
- "Osobní plánování budoucnosti" pro postižené žáky od sedmé třídy

JZsL (Jena a spolková země Durynsko):

- "Osobní plánování budoucnosti" pro tzv. mentálně postižené žáky a absolventy speciálních škol s lehkou mentální retardací
- Individuální profesní poradenství a doprovod pro mladé jedince s lehkou mentální retardací

VbA (Mnichov) und fab (Kassel):

- Základní kurz k získání kompetencí vedení a organizování pro příjemce asistence
- Osnova pro asistenty

VFbl (Berlín a nadnárodní):

- Kurikula pro další vzdělávání a specializaci peer-poradců (Peer Counselor) (postižení poradci), tlumočníci pro jedince s řečovými poruchami, kteří chtějí telefonovat

---

⁴ www.bzsl.de

ACCESS (Erlangen a oblast středních Frank/severní Bavorsko):

- Senzibilizace a akvíza zaměstnavatelů pro postižené jedince hledající práci, možnost vzdělání a praxe

2.1.2.2 Keine Behinderungen trotz Behinderung („Žádná postižení i přes postižení“)⁵

Equal RP „Keine Behinderungen trotz Behinderung“ se zaměřil na vývoj nosných struktur k propojení a vývoj efektivních konceptů pro osoby s postižením, jejich vyzkoušení a evaluaci.

Přechod mladých lidí s postižením do pracovního světa ovlivňují různé subjekty. Vedle zmíněných mladých lidí jsou to například jejich rodiče, sourozenci a další blízké osoby, učitelé, speciální pedagogové, pracovníci úřadu práce a integračních služeb, kteří v tomto procesu hrají významnou roli. V rámci evaluace praktických projektů byla proto provedena interview s různými osobami (mentálně postižení žáci, účastníci kvalifikačních opatření, rodiče, učitelé, zaměstnavatelé atd.), což umožnilo získání různých perspektiv, pohledů a subjektivních zkušeností. Tyto rozhovory byly pak následně analyzovány.

Cílem tohoto RP bylo vytvoření sítě aktérů a institucí, které se podílejí na profesní přípravě a integračních procesech a vytváření nové kvality a struktury pro mladé jedince s postižením.

Celkově bylo možné představit různorodé perspektivy, zkušenosti a způsoby rozhodování různých aktérů. Aby bylo propojené, společné budování profesní integračních procesů možné, je zapotřebí využít a do procesu zahrnout nejen nejrůznější zkušenosti, nýbrž i subjektivní náznaky a interpretace zkušeností a způsobů jednání.

Krátké shrnutí některých výsledků:

- Profesionálové v oblasti sociálně pedagogických a vzdělávacích institucí musí jako základ profesního jednání respektovat přání a motivaci žáků nebo účastníků opatření. Jedná-li se o prohloubení určitých schopností a znalostí, pak lze dosáhnout úspěchu pouze tehdy, vidí-li sami mladí lidé v učebních procesech nějaký smysl. Je-li však návštěva vyučování chápána jako povinnost bez možnosti spolurozhodování, potom lze probíhající učební procesy jen těžko adaptovat.
- Naplnění smyslu práce jako ústřední element pro spokojenost na pracovišti hraje při doprovodu profesních integračních procesů podstatnou roli. Ve vyučování doprovázejícím praxi by se o tomto tématu mělo více mluvit.
- Při profesionální práci je třeba brát v potaz rodinnou situaci a zaměření rodičů, kteří často silně ovlivňují profesní integrační procesy.
- Rozhovory s účastníky procesu poskytly četné příklady pro nutnost vzájemného chápání zkušeností, motivace a výkladů. Podávají vysvětlení potřebných příslušných způsobů jednání zúčastněných v kontextu profesních integračních procesů. K jejich zdatu se jako rozhodující kritérium úspěchu přidružuje propojení zúčastněných aktérů a zahrnutí jejich mnohostranných kompetencí v rámci jejich personálního a/nebo profesionálního akčního radia.

Kvalifikační opatření

V rámci Equal RP „Keine Behinderungen trotz Behinderung“ vytvořil Institut pro vzdělávání dospělých (Institut für Erwachsenenbildung – IEB) v Aurichu a Föbis-Institut se sídlem v

---

⁵ volný překlad autorů

Merseburgu kvalifikační opatření pro mladé jedince s postižením na přechodu škola-povolání. Toto opatření, které je chápáno jako příprava na profesní činnost na prvním trhu práce, se obrací na ty, kteří opustili učňovskou školu, speciální školu resp. integrativní třídy či kteří již absolvovali nějaké vzdělávací opatření k profesní přípravě nebo ukončili vzdělání. Mladí lidé s postižením si při tomto kvalifikačním opatření mohou osvojit znalosti a schopnosti v následujících oblastech: obchod, domácí hospodářství/oblast gastronomie, kovu, elektra, dřeva a zahradnictví.

„Vyučování... musí bez výjimek vycházet ze stávajících a ne z chybějících předpokladů mladých lidí.“ Touto větou začíná kurikulum toho kvalifikačního opatření a pokračuje, že *„pokud se v učebním plánu mluví o účastnících, pak nestojí v popředí aspekt postižení, nýbrž zvýšené speciálně vzdělávací potřeby“*⁶.

V kurikulu jsou nastíněny cíle, mezi které patří zprostředkování a získání kompetencí (volba povolání, sociální a individuální kompetence atd.) a oblasti ze závodní úrovně. Vedle základní kvalifikace v němčině, matematice a sociální a profesní oblasti jsou významné i klíčové kvalifikace, jako např.: zvýšení samostatnosti, zlepšení schopnosti komunikace, posílení koncentrace a sebejistoty, další rozvoj spolehlivosti atd. V neposlední řadě stojí v popředí kvalifikace i upevnění schopností praktických pro život (trénink mobility, zacházení s penězi, úřady, utváření volného času apod.) Všechny tyto oblasti jsou v kurikulu podrobně popsány.

Důležitou součástí sociálněpedagogické péče postižených účastníků je princip „pomoci ke svépomoci“. Vzdělávacím institutům velmi záleží na tom, aby byli mladí lidé s postižením schopni vést sebeurčující život a samostatně řešit problémy. Pro práci je důležité vytváření nosné sítě všech, kteří se procesu profesní integrace účastní.

Vedle obsahů vzdělání a jejich realizace jsou v kurikulu zakotveny také všeobecné rámcové podmínky, didaktické metody, gender mainstreaming a specifické potřeby osob s postižením. I přes toto všechno není však kurikulum žádným uzavřeným systémem, ve kterém je všechno popsáno a nelze to již změnit. Spíše se zde usiluje o otevřené kurikulum, neboť převládá názor, že k vyučovací jednotce dochází vždy při spolupráci vyučujících a učících se.

2.2 Nizozemí

2.2.1 Krátký přehled nizozemského školského systému

V důsledku svobody vyučování neexistují v Holandsku jen školy veřejné, zřizované většinou obcemi. Více než tři čtvrtiny všech škol jsou školy soukromé, i tyto jsou však finančně podporovány státem. Získávají paušální rozpočet, ze kterého může být financována nabízená výuka. V roce 1998 bylo v Holandsku vydáno 5,5% hrubého domácího produktu na školství. Rodiče za docházku dětí do školy neplatí. Školy však mohou požadovat příspěvek na mimoškolní aktivity.

---

⁶ Kurikulum dílčího projektu RP „Keine Behinderung trotz Behinderung“, Qualifizierungsmaßnahmen des Instituts für Erwachsenenbildung in Aurich und des Föbis-Instituts in Merseburg, S. 1, volný překlad autorů

Žáci od 18 let musí za návštěvu školy platit školné, které je až na výjimky na všech školách stejné. Žáci a studenti dostávají od státu základní stipendium, které lze zvýšit pomocí půjčky závislé na výkonech a příjmech, nebo žáci dostávají kredit.

Primární vzdělávání

Osmiletá primární škola je zaměřena na emocionální, psychický a kreativní rozvoj dětí, které si zde osvojují sociální, kulturní a fyzické schopnosti. Každá primární škola si na základě zákonných předpisů vytváří tzv. školní plán.

Pro děti/žáky, kteří jsou postižení tělesně, mentálně nebo jsou jinak sociálně znevýhodněni, existují školy, kde je jim poskytována speciální podpora. Cílem tohoto speciálního vyučování je pokud možno rychlé začlenění do běžného vyučování. V rámci projektu "*Wieder gemeinsam zur Schule*" (Opět společně do školy), iniciovaného státem, mají běžné a speciální školy intenzivněji spolupracovat.

Sekundární vzdělávání

Sekundární vyučování, které navštěvují žáci od 12 let, se člení na tyto vzdělávací formy:

- předprofesní příprava (VBO)
- všeobecné sekundární vzdělávání středního stupně (MAVO)
- všeobecné vzdělávání vyššího stupně (HAVO)
- předuniverzitní příprava (VWO)

Často jsou různé druhy škol shromážděny pod jednou střechou, v tzv. společné škole. Předprofesní příprava a všeobecné sekundární vzdělávání středního stupně trvají vždy čtyři roky, závěrečné vysvědčení opravňuje k návštěvě profesně zaměřeného terciálního vzdělávání.

Žáci vzdělávání zaměřeného na předprofesní přípravu, všeobecně vzdělávacího sekundárního vzdělávání středního stupně a vyššího stupně, stejně jako vzdělávání zaměřeného na předuniverzitní přípravu absolvují v prvních třech letech vyučování v 15 povinných předmětech. Toto je tzv. základní vzdělání.

Rozdíl mezi profesním sekundárním vzděláváním vyššího stupně a učilištěm spočívá v tom, že první typ je čistě školní vzdělávání, učiliště má naproti tomu kombinované vzdělávání školní a praktické v závodě nebo podniku.

Terciální vzdělávání

K terciálnímu vzdělávání patří profesní terciální vzdělávání, které poskytují odborné vysoké školy a vědecké vzdělávání na univerzitách. V Holandsku je celkem devět všeobecných univerzit, tři technické a jedna zemědělská. Všechny mají k dispozici vysoce specializovaná vědecká pracoviště.

Povinná školní docházka

Povinná školní docházka trvá v Holandsku minimálně 12 let a začíná pátým rokem života dítěte. Po skončení povinné školní docházky existuje ještě částečná povinnost, která trvá další rok a žák je povinen se vedle práce ještě dva dny v týmu dále vzdělávat (navštěvovat školu).

Školní program

V roce 1998 stát stanovil a podrobně popsal "*hlavní cíle základní školy*". Popisují kvality žáků v oblastech znalostí, úsudku a schopností, kterých má být dosaženo na konci základní školy.

Rozlišují se dva typy hlavních cílů:

- **Hlavní cíle překračující učební oblasti** – To jsou hlavní cíle, které se vztahují na vývoj nebo podporu všeobecných dovedností a nejsou proto zařazeny do speciálních oblastí (postoj k práci, sebeobraz, sociální chování apod.). Vztahují se na celkovou vyučovací nabídku na základní škole.
- **Specifické hlavní cíle** – Tyto hlavní cíle se vztahují k následujícím oblastem: holandština, angličtina, počítání/matematika, orientace na člověka a svět (zeměpis, dějepis, společnost, technika, životní prostředí, zdraví), sport, orientace na umění

2.2.2 Doprovod na přechodu mezi školou a povoláním

I přes nedostatek zaměstnanců nachází mladí lidé s postižením v Holandsku profesní uplatnění zpravidla jen v chráněných oblastech. V posledních letech je však znát zlepšení této situace.

Equal projekt „Empowerment door Transitie“ se zabýval plánováním osobní budoucnosti žáků s tělesným postižením. Zjistilo se, že na školách pro tělesně postižené dochází ke stále menší podpoře praktických a sociálních schopností, které jsou však zapotřebí, aby se člověk vyznal ve společnosti či při hledání práce. Hlavním cílem projektu bylo uvedení do světa práce a to nastolením nových cest, které jsou více zaměřeny na praxi.

Výchozím bodem této praktické cesty byl fakt, že je třeba žáky akceptovat a respektovat jako jednotu se všemi jejich individuálními vlastnostmi. Škola musí pomoci při vytváření vlastního obrazu a realistických očekávání ve vztahu k sobě samému a podporovat vlastní budoucnost. Žáci jsou vedeni k samostatnosti, učí se dělat rozhodnutí ve vztahu k bydlení, práci, volnému času, dnes a zítra.

Cílem této praktické cesty je:

- zlepšení situace mladých lidí se závažnými učebními problémy na trh práce
- vytvoření šancí/možností pro mladé osoby s postižením
- plné využití vlastního potenciálu
- nárůst pocitu pohody u mladých lidí ve škole a ve společnosti.

Tento vývoj probíhá ve třech fázích, ve kterých se mladí lidé stávají čím dál samostatnějšími: první fáze umožňuje širokou orientaci, druhá fáze nabízí hlubší orientaci na vlastní zájmy, kapacity a individuální průběh vzdělávání. Třetí fáze vede nakonec k pracovnímu místu na trhu práce, zde dochází k podpoře specifických praktických, sociálních a komunikativních schopností.

Samostatnost žáků má rozšiřovat tzv. transitie. „*Transitie (transition) je pracovní postup, při kterém interdisciplinární tým vytváří a provádí plán, ve kterém dochází k plánování budoucnosti postiženého mladého jedince na nejbližší dva roky*“, tolik vysvětlení koordinátora projektu. Tento plán (Individueller Transition Plan – ITP) vytváří vždy individuálně tým, jehož součástí je i jedinec s postižením a obsahuje nastínění zvoleného vzdělání či dalšího průběhu vzdělání a dlouhodobé či krátkodobé cíle. Mladí lidé s postižením se zde pokouší popsat své silné stránky a vyjádřit své představy o vzdělání, práci, bydlení a volném čase. Společně s rodiči a dalším doprovodným personálem, kteří se tohoto rozhovoru rovněž účastní, se diskutuje o představách a možnostech jejich splnění a navrhuje se konkrétní

postupy. Mladí lidé se mají naučit, převzít odpovědnost za svůj život a svoji budoucnost, přitom se jim dostává podpory učitelů a školy.

2.2.3 Doporučení vzdělávacím strukturám

Jak však lze dosáhnout toho, co je zde znázorněno? Jak pomoci mladým lidem dosáhnout samostatnosti a převzít odpovědnost za svůj život a svou budoucnost? Jak musí vyučování vypadat? Jak by měl být vytvořen přechod (transition)? Nyní budou naznačena doporučení, která zformulovali nizozemští partneři:

- Diferencovaná nabídka vyučování, kterou by bylo možné flexibilně přizpůsobit možnostem, schopnostem a potřebám žáků,
- Individuální plán přechodu pro každého žáka a každou žákyni, ve kterém bude popsáno vyučování, doprovod a praxe a který bude součástí školního doprovodného systému žáka,
- Vyučování by mělo směřovat k dovednostem a „learning by doing“. K tomu jsou zapotřebí vhodné nástroje a učební pomůcky,
- Zvláštní pozornost je třeba věnovat obecným a praktickým schopnostem stejně jako emocionálnímu vývoji, komunikativním a sociálním schopnostem žáků,
- Cílem vyučování je samostatnost žáků. Přitom by měli být doprovázeni. Tento doprovod probíhá formou pomoci ke svépomoci,
- Doprovod žáků i po ukončení školy (monitoring atd.)
- Flexibilní organizace vyučování, malé vyučovací týmy, uzpůsobené učební plány a třídy,
- Vzájemná podpora učitelů, jeden se od druhého může něčemu naučit,
- Intenzivní účast rodičů na školní dráze jejich dětí.

2.3 Rakousko

2.3.1 Všeobecné rámcové podmínky

2.3.1.1 Integrativní profesní vzdělávání

Nároky na vzdělání kvalifikovaných pracovníků v učebních oborech stále narůstá. Mnohé mladé jedince však náročné učňovské vzdělání příliš zatěžuje a proto ztrácí šanci na vzdělávací místo. Na druhé straně existují činnosti, které přesahují činnosti pomocných pracovníků, mohou je však vykonávat i ti, kteří nemají úplné odborné vzdělání.

„Proto byl v létě 2003 přijat model „integrativního profesního vzdělávání“ a tím byl podniknut krok ke zlepšení šancí mladých lidí s postižením na získání zaměstnání“, přednesl ministr hospodářství a práce Dr. Martin Bartenstein v lednu 2004 na tiskové konferenci ve Vídni.

Integrativní profesní vzdělávání vytvořily Wirtschaftskammer (WK), Arbeiterkammer (AK) a Österreichischer Gewerkschaftsbund (ÖGB) jako formu vzdělání, která odpovídá mladým jedincům, kteří potřebují optimální vzdělání a závodům, kteří potřebují dobře vzdělané pracovní síly. Cílem tohoto vzdělání je zlepšení situace při začleňování znevýhodněných mladých lidí s osobními problémy při zprostředkování do profesního života. Toto vzdělání je zakotveno v Zákoně o profesním vzdělávání (BAG) a platí od 1. září 2003.

Integrativní profesní vzdělávání existuje v následujících formách

1. **prodloužením** zákonné délky učení o jeden rok resp. ve výjimečných případech o dva roky, pokud je to pro ukončení profesního vzdělání zapotřebí (§ 8b Abs. 1 BAG) nebo
2. stanovením **částečné kvalifikace** omezením určitých částí profesního obrazu učebního oboru, s doplněním dovedností a znalostí z dalších učebních oborů (§ 8b Abs. 2 BAG). Délka tohoto vzdělání může být jeden až tři roky.

Existuje také možnost přechodu mezi jednotlivými vzdělávacími formami integrativního profesního vzdělávání a regulérním učením.

Pro integrativní profesní vzdělávání přicházejí v úvahu osoby, které není AMS (rakouský úřad práce) schopno zprostředkovat do regulérního učebního poměru a kteří spadají do jedné z následujících skupin (§ 8b Abs. 4 BAG):

1. osoby, které měly na konci povinné školní docházky speciální vzdělávací potřeby a alespoň částečně byly vzdělávány podle plánu speciální školy, nebo
2. osoby bez ukončeného základního vzdělání či s negativním zakončením druhého stupně základní školy, nebo
3. osoby s postižením ve smyslu Zákona o zaměstnávání jedinců s postižením (Behinderteneinstellungsgesetz) resp. dotyčných zemských zákonů o postižených, nebo
4. osoby, u kterých je v rámci opatření zaměřených na profesní orientaci či na základě neúspěšného zprostředkování do regulérního učebního poměru třeba očekávat, že pro ně pouze z důvodů spočívajících v osobě samé nebude v nejbližší době možné najít regulérní učební místo.

Dalšími předpoklady pro získání nároku na integrativní profesní vzdělávání je potvrzení AMS a objasnění možností profesního vývoje pracovníky clearingů (viz kap. 2.3.1.2).

Během celé doby integrativního profesního vzdělávání se učňům dostává doprovodu a podpory asistence při profesním vzdělávání (Berufsausbildungsassistenz – BAS).

„BAS má v rámci své podpůrné činnosti za úkol objasnění sociálněpedagogických, psychologických a didaktických problémů osob, které jim jsou v rámci integrativního profesního vzdělávání svěřeny, se zástupci učebních závodů, zvláštních samostatných vzdělávacích zařízení a učňovských škol a přispět tak k řešení těchto problémů.“ (§ 8b Abs. 6 BAG)⁷

Tyto úkoly zahrnují především:

- koordinaci a propojení zástupců učebních závodů, učňovských škol a učilišť, školských úřadů první instance a zřizovatelů škol stejně jako dalších relevantních zařízení pro integrativní profesní vzdělávání,
- základní informace o integrativním profesním vzdělávání,
- podporu při jednání s úřady,
- doprovod a podporu učňů při praxi, orientaci a zprostředkování a společné reflexe,
- poradenství závodů, ve kterých probíhá vzdělání, o podpoře; senzibilizace,
- odpovědnost za hledání vzdělávacího místa,

---

⁷ volný překlad autorů

- intervenci v krizových situacích.

Podrobné informace o BAS (úkoly, profil požadavků, financování atd.) lze najít ve směrnici o podpoře asistence při profesním vzdělávání podle § 8b Zákona o profesním vzdělávání.

2.3.1.2 Doprovod a poradenství na přechodu

Aby bylo možné přispět ke zlepšení šancí jedinců s postižením k jejich začlenění do společnosti, je zapotřebí, aby tu byl i po škole, při přechodu ze školy do povolání popř. při hledání vhodného pracovního místa někdo, kdo poradí, doprovodí a podpoří. V následujícím krátkém přehledu jsou znázorněny nejdůležitější možnosti doprovodu a poradenství v Rakousku.

Clearing

Clearing podporuje mladé osoby se speciálními vzdělávacími potřebami na přechodu mezi školou a povoláním při vyjasňování možností profesního vývoje. Pracovníci clearingů navazují v posledním či v předposledním školním roce kontakt s mladými lidmi s postižením, kterým pomáhají určit jejich individuální předpoklady, sklony a schopnosti a poskytnou pomoc ve formě informací, poradenství, péče a doprovodu. Provádí se analýza silných a slabých stránek a vytváří vývojový plán.

Clearing byl zaveden v roce 2001 v několika rakouských spolkových zemích jako doplňující opatření ke stávajícím strukturám. Mezitím se toto opatření rozšířilo v různých formách do celého Rakouska, kde jeho realizaci zajišťují různé organizace.

Pracovní asistence (Arbeitsassistentz – AASS)

Pracovní asistence nabízí poradenství a podporu při hledání vhodného pracovního místa, při vstupu do zaměstnání stejně jako při krizových situacích a problémech na pracovišti. Pracovní asistence nabízí své služby jak (budoucím) zaměstnancům tak i zaměstnavatelům a má dva hlavní cíle: získání a/nebo udržení pracovních míst pro jedince s postižením.

Pracovní asistenti mají a vyhledávají kontakty k zaměstnavatelům, pokoušejí se oslovit veřejnost a podpořit spolupráci. K poradenské činnosti patří také objasňování finanční pomoci a individuálních situací. AASS nabízí své služby na území celého Rakouska.

Job Coaching

„Job coach“ (také pracovní trenér) podporuje osoby s postižením při zaškolení/zapracování příp. při problémech na pracovišti. Doprovází na pracoviště, do vzdělávacího zařízení nebo na praxi. Více informací o opatření job coaching lze nalézt v kap. 2.3.2.2.

2.3.2 Rozvojové partnerství INTEqual

V Rakousku vznikly v rámci Equal projektu INTEqual⁸ kromě jiného čtyři inovativní formy vzdělávání, jejichž cílem je integrace mladých lidí s postižením na přechodu mezi školou a povoláním v Dolním Rakousku (NÖ). Pro všechna tato kvalifikační opatření byla/budou v průběhu projektu vytvořena kurikula resp. vzdělávací plány, které zde budou krátce představeny.

---

⁸ www.intequal.at/

2.3.2.1 BEQUA

„Kvalifikace mladých lidí s postižením na kvalifikovanou pomocnou sílu v oblasti zahradnictví“

Mladí lidé s lehkou mentální retardací se v rámci projektu BEQUA vyučí kvalifikovanými pomocnými silami v oblasti zahradnictví a práce v zemědělství. Na projektu BEQUA spolupracovali zahradnický závod Leeb v Ulrichskirchen u Wolkersdorfu (NÖ) a Caritas der Erzdiözese Wien (charita vídeňské arcidiecéze).

Kurikulum vychází z učebního plánu učebního oboru zahradník/krajinář. Do vzdělání v rámci BEQUA byly převzaty některé oblasti a to plně nebo částečně. Kurikulum se skládá ze *vzdělávacích cílů* (vědomosti, znalosti, postoje), *vzdělávacích principů* (např. individuální podpora učení, respektování individuální rychlosti učení, praktické zaměření vzdělání – learning by doing) a *struktury konceptu* (praktická cvičení ve cvičném závodě, teoretické vyučování v učební skupině, spolupráce s pracovní asistencí ke zprostředkování na pracovní místo na prvním trhu práce atd.). Blíže popsáno je teoretické i praktické vzdělání, IKT (práce s internetem, zpracovávání textů, tabulkové programy) a sociální učení (rozhovory se zákazníky, rolové chování muž-žena, zacházení s kritikou apod.). Teoretické znalosti jsou zpracovávány v rámci vyučovacích jednotek v malé skupině, v praktické části se pak mohou častokrát opakovat. V popředí stojí učení zaměřené na činnost, tzn. činnosti jsou vykonávány v závodě a řídí se pracovním rytmem, který stanoví přirozený průběh roku.

V kurikulu jsou popsány požadavky na ukončení této kvalifikace (písemné, ústní, praktické). Účastníci obdrží zkušební dekret, ze kterého jasně vychází, které části kurikula jedince absolvoval a ovládá. Kromě toho má každý účastník i deník, ve kterém jsou zaznamenány provedené práce.

Po ukončení projektu BEQUA (únor 2005) tato forma kvalifikace i nadále pokračuje a to pod novým názvem „Kvalifikace zahradnictví“. Vzdělání již netrvá dva roky nýbrž jeden a slouží k přípravě a zprostředkování na pracovní místo. Vedle mladých osob s lehkou mentální retardací se k tomuto vzdělání mohou přihlásit i jedinci ze sociálně a emocionálně znevýhodněného prostředí.

2.3.2.2 PLAQUA

„Kvalifikace na pracovišti – Job Coaching“

Cílem projektu PLAQUA byla podpora mladých lidí s lehkou mentální retardací při zaškolování ve firmách na volném (prvním) trhu práce. Job coachové představují druh integrativního doprovodu na pracovišti nebo při vykonávání praxe.

Zkušenosti rakouské pracovní asistence (více k AASS, viz kap. 2.3.1.2) pro jedince s lehkou mentální retardací ukazují, že zprostředkování na pracovní místo často ztroskotá na tom, že musí být mladí lidé ve firmách na speciální činnosti prvně zaškoleni a také pracoviště musí být přizpůsobena speciálním schopnostem těchto jedinců. Vzhledem k tomu, že stávající služby (pracovní asistence) nemají na tyto úkoly prostředky, mají tuto mezeru zaplnit právě job coachové jako podpůrný doprovod.

Popis vzdělání job coachů se skládá z podrobného popisu jednotlivých fází péče (včetně konkrétních příkladů, rad a odkazů na sociální učení, pracovní pomůcky atd.) a doprovod při praxi. V příloze lze kromě různých formulářů, které job coachové v průběhu své služby používají (dohody, popis činností apod.), najít také vzdělávací plán job coache. Vzdělávací

plán je rozdělen do následujících oblastí: motivace, výdrž/povzbuzení, tón při jednání, koordinace průběhu práce, učení/paměť, ochota k pořádku, hledání „mentora“. Job coachové se učí, jak mohou přispět k rozvoji a podpoře kompetencí účastníků v daných oblastech. Každá oblast se skládá ze tří částí: nastolení problému (krátké znázornění problémových situací, ke kterým může dojít), kroky ke kvalifikaci (popis jednotlivých kroků, které je třeba provést a cíle) a kritéria pro dosažení cíle (*„Cíl je pro učně, závod a job coache dosažen, když...“* a vždy několik dokončení věty).

Po skončení projektu PLAQUA (květen 2004), jehož nositelem byla charita (Caritas der Erzdiözese Wien), mají jedinci s postižením i nadále možnost doprovodu na pracovišti a to v okresech Korneuburg, Mistelbach, Gänserndorf a Hollabrunn (NÖ). Tato služba (nyní již ne v rámci projektu, nýbrž jako standardizovaná služba) se nyní jmenuje job coaching. Na rozdíl od původního projektu již není stanovena věková hranice, financování převzal dolnorakouský Spolkový sociální úřad. Job coachové mohou doprovázet i při doplňkových opatřeních či při vzdělání (např. integrativní učení), pokud se prokáže nutnost tohoto doprovodu.

2.3.2.3 Theatercafe

„Kvalifikace mladých lidí s postižením na pomocnou práci v oblasti gastronomie“

Ve spolupráci s městskou obcí Baden a turistickou školou v Semmeringu vyvinula Lebenshilfe Niederösterreich nový projekt, který má mladým lidem s postižením otevřít šance k integraci na první trh práce. Díky nabídce města, využít ke vzdělávacím účelům divadlo Theater am Steg, získali mladí lidé možnost, vyzkoušet si teorii v praxi a to v prostorech již existujícího divadla resp. jeho kavárny.

Od počátku projektu nabízí divadlo Theater am Steg nejen kulturní zábavu, nýbrž se stará i o tělesné blaho hostů. Cílem projektu je příprava mladých lidí na práci v gastronomii a následné získání zaměstnání.

V době zpracovávání této zprávy se na kurikulu k této kvalifikaci ještě pracovalo. V této chvíli existuje rámcový vzdělávací plán, který bude podrobněji popsán ve zmíněném kurikulu. Rámcový vzdělávací plán vychází z učebního plánu učňovské školy pro učební obor pracovník v gastronomii (restauraci) a skládá se ze tří částí: teoretické odborné vyučování, odborná praxe a doprovodné tréninkové jednotky jako trénink sociálních kompetencí, EDV či kulturní techniky.

2.3.2.4 Triangel

„Kvalifikace mladých lidí s postižením na pomocné práce v kanceláři“

Mladí absolventi škol s lehkou mentální retardací do věku 25 let získávají v tomto školícím opatření ve cvičných prostorách ve Stockerau a následných praxích vzdělání v oblasti kancelářských prací.

V kurikulu jsou definovány právní a odborné základy, vzdělávací cíle a struktura konceptu, které jsou pak převedeny do praxe (učební cíle, obsahová a didaktická těžiště). Dále jsou zde vypracovány zkušební modality resp. metody k dokumentaci učebních pokroků. Základem pro stanovení odborných cílů je vzdělávací nařízení pro učební obor „obchodní referent“ a učební plán učňovské školy. Vzdělání v projektu Triangel navazuje na jedné straně na všeobecně uznané učňovské vzdělání (srov. dílčí kvalifikace), na straně druhé je

pro závody, které přijmou jedince z toho vzdělání okamžitě patrné, jaké kompetence tito jedinci mají.

Kurikulum se stejně jako u projektu BEQUA (srov. kap. 2.3.2.1) skládá ze vzdělávacích cílů (vědomosti, znalosti, postoje), vzdělávacích principů (u kterých je vždy didaktický komentář) a struktury konceptu. Na konci kurikula jsou znázorněny možnosti zajištění kvality.

Koncept projektu Triangel byl po vypršení projektu (srpen 2004) integrován do profesní orientace a profesní přípravy. Nový projekt se nyní nazývá JOB-ABC a odstartoval 01.01.2005. Cílem tohoto projektu je získání zaměstnání na prvním trhu práce nebo možnost integrativního profesního vzdělávání.

2.4 Česká republika

2.4.1 Nový školský zákon⁹

V České republice byl v roce 2004 přijat nový školský zákon. V tomto zákoně došlo k určitým změnám či novinkám ve vzdělávání žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). V následujícím textu budou tyto změny stejně jako i nejdůležitější změny v obecné části zákona krátce přiblíženy.

Zásady a cíle vzdělávání jsou: rovný přístup ke vzdělávání, zohlednění vzdělávacích potřeb jednotlivce, bezplatné základní nebo střední vzdělávání, možnost vzdělávání po dobu celého života.

Hlavní znaky vzdělávání dětí, žáků a studentů s SVP

- Pro žáky a studenty se zdravotním postižením a sociálním znevýhodněním se při přijímání ke vzdělávání a jeho ukončování stanoví vhodné podmínky odpovídající jejich potřebám
- Povinnost vzdělávat se pro všechny, již neexistuje osvobození od školní docházky. Povinná školní docházka trvá v České republice devět let. Nástup do školy může být odložen max. do 8. roku života.
- Dětem, žákům a studentům se SVP se zajišťuje právo na bezplatné vzdělávání vzhledem ke svým možnostem (prostřednictvím znakové řeči, s použitím Braillova hmatového písma nebo prostřednictvím náhradních způsobů dorozumívání)
- Žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více vadami a žáci s autismem mají právo vzdělávat se v základní škole speciální
- Nově byla zavedeno právo zřídit funkci asistenta pedagoga ve třídě, kde se vzdělává žák se speciálními vzdělávacími potřebami
- Stupně vzdělání:
  - základní vzdělání (ukončením vzdělávacího programu ZŠ, nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídající části osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře)
  - základy vzdělání (ukončením vzdělávacího programu v základní škole speciální)

---

⁹ „Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání“

- Dřívější označení zvláštní či pomocná škola již nebudou existovat, nahradí je základní škola a základní škola speciální

2.4.2 Rámcové vzdělávací programy

Nový kurikulární systém

V souladu se školskými zákony a dalšími dokumenty (tzv. „Bílou knihou“¹⁰) je v České republice uplatňován nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let.

Kurikulární dokumenty vznikají na dvojí úrovni - státní a školní. Stát zastoupený MŠMT připravuje a vydává rámcové vzdělávací programy (RVP), které stanovují závazný rámec vzdělávání a vymezují standardní vzdělávací obsah pro danou etapu vzdělávání. Každá škola připravuje svůj školní vzdělávací program (ŠVP), který vychází z příslušného RVP a specifikuje vzdělávání na dané škole.

Kurikulární systém se skládá z následujících rámcových vzdělávacích programů:

- Státní úroveň – rámcové vzdělávací programy pro předškolní, základní, střední, jazykové a umělecké vzdělávání
- Školní úroveň – školní vzdělávací programy, zde jsou zohledněny individuální možnosti a schopnosti postižených žáků

Všeobecné principy RVP

Rámcové vzdělávací programy vycházejí z následujících obecných principů:

- nová strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě
- celoživotní učení
- základní vzdělávací úroveň stanovená pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání
- pedagogická autonomie škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání

RVP pro základní vzdělávání představuje zásadní dokument, který v následujících letech zásadně ovlivní základní povinné vzdělávání. Je výsledkem snah:

- o změnu cílů a obsahu základního vzdělávání
- o maximální přizpůsobení vzdělávání měnícím se potřebám žáků
- učitelů získat více pravomocí při rozhodování o konečné podobě vzdělávání

Vznik RVP ZV je také reakcí na měnící se společenské, ekonomické, právní a jiné relevantní podmínky, reakcí na změny na trhu práce a v neposlední řadě i na změny ve vzdělávacích systémech vyspělých států Evropy.

Při posuzování tohoto dokumentu je třeba mít na zřeteli, že tento dokument:

- je východiskem pro tvorbu školních vzdělávacích programů (ŠVP).
- není učební osnovou, kterou je možné bez dalšího zpracování použít k výuce.

---

¹⁰ „Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha“

- umožňuje na úrovni ŠVP různou strukturaci či rozšíření vzdělávacího obsahu, ale neumožňuje snížení hodinové dotace jakékoli vzdělávací oblasti pod vymezené minimum
- se snaží neomezit různé vzdělávací metody a postupy.
- není metodickým materiálem, který by předepisoval, jaké cesty pro realizaci volit. RVP proto bude doplněn metodickým textem pro tvorbu ŠVP.
- Hlavní rozdíl ke stávajícím vzdělávacím plánům spočívá v tom, že jsou zde vymezeny klíčové kompetence a činnostně zaměřené očekávané výstupy (jako výsledky vzdělávání)

Klíčové kompetence v rámcových vzdělávacích programech

Pojem klíčové kompetence vychází ze studia mezinárodních dokumentů, ze studia evropských kurikulů i z konfrontace s průběhem kurikulárních reforem v některých evropských zemích. Pojem klíčová kompetence se opírá o strategický dokument ministerstva školství, tzv. „Bílou knihu“ (2001) a navazuje na pojmy z pedagogické odborné literatury.

Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. V RVP jsou přímo propojeny s obsahy jednotlivých vzdělávacích oblastí resp. předměty. Každý předmět přispívá svým vzdělávacím obsahem k osvojení a rozvoji stanovených klíčových kompetencí. Je stanoveno, kterých znalostí a dovedností resp. postojů a hodnot by měl žák na konci konkrétního období dosáhnout.

Obsah

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání se skládá ze čtyř částí (A-D). Část A se zabývá vymezením RVP v systému kurikulárních dokumentů. Část B popisuje charakteristické znaky vzdělávání (povinnost školní docházky, organizace základního vzdělávání, hodnocení, ukončování). Část C se blíže zaměřuje na oblast základního vzdělávání, jeho cíle a klíčové kompetence. V kapitole vzdělávací oblasti jsou popsána těžiště jednotlivých předmětů (jazyk a jazyková komunikace, matematika, IKT, člověk a jeho svět, člověk a společnost atd.). Kromě toho jsou zde nastíněna i průřezová témata (osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, multikulturní výchova atd.)¹¹. Část D se zabývá vzděláváním žáků s SVP a mimořádně nadanými žáky stejně jako všeobecnými, organizačními podmínkami.

Vzdělávání žáků a žákyně se speciálními vzdělávacími potřebami

Pro žáky s nižší úrovní kognitivních schopností stejně jako pro žáky s mentálním postižením, kteří se nemohou vzdělávat podle všeobecného RVP, nebude vytvářen žádný vlastní RVP, nýbrž bude tvořit samostatnou modifikovanou přílohu zaměřenou na vzdělávání mentálně postižených žáků. Tato příloha bude ve dvou verzích – pro praktickou základní školu (pro žáky s lehkým mentálním postižením) a pro základní školu speciální (pro středně a těžce mentálně postižené žáky). Součástí základní školy speciální budou i tzv. rehabilitační třídy, které jsou určeny žákům s kombinovaným postižením. Zde se učí podle speciálního programu¹².

---

¹¹ Gender Mainstreaming zde jako pojem uveden není. Pozornost je však kromě jiného věnována rozdílům mezi lidmi, odstraňování předsudků atd. Tato výchova prolíná jednotlivé předměty.

¹² „Rehabilitační vzdělávací program pomocné školy“

RVP umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu pro vzdělávání žáků se SVP. Vzdělávání postižených a znevýhodněných žáků je popsáno v kapitole osm (část D) všeobecného RVP (vzdělávání žáků se SVP)

Naplňování RVP pro základní vzdělávání žáků se SVP vyžaduje odpovídající pedagogické kompetence pedagogických pracovníků a podnětné, pozitivní a vstřícné školní prostředí, které žákům umožní rozvíjet jejich vnitřní potenciál, směřovat je k celoživotnímu učení, odpovídajícímu pracovnímu uplatnění a podporovat jejich širokou sociální integraci.

V této část se poukazuje zejména na:

- využití vhodných kompenzačních pomůcek a didaktického materiálu, speciálních učebnic a výukových programů, možnost případného snížení počtu žáků ve třídě, podle individuální potřeby je zajištěna pomoc dalšího pedagoga ve třídě apod.
- Vzdělávací program je východiskem pro tvorbu školních vzdělávacích programů a individuálních vzdělávacích plánů určených pro vzdělávání žáků se SVP ve školách nebo třídách samostatně zřízených pro žáky se SVP nebo v rámci jejich individuální integrace a k vytvoření odpovídajících podmínek pro vzdělávání této skupiny žáků.
- Do ŠVP jsou zařazeny předměty speciálně pedagogické péče odpovídající speciálním vzdělávacím potřebám žáků dané skupiny. Jedná se zejména o logopedickou péči, komunikační dovednosti, prostorovou orientaci a samostatný pohyb zrakově postižených, řečovou výchovu, sociální dovednosti.
- Pomoc a podporu poskytují poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra, střediska výchovné péče) zařazená do sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení.

Při plánování a realizaci vzdělávacího procesu žáků se SVP je třeba vycházet z konkrétní identifikace a popisu speciálních vzdělávacích potřeb žáka. Je třeba mít ale na zřeteli fakt, že žáci se ve svých individuálních vzdělávacích potřebách liší jako jednotlivci, nikoliv pouze jako skupiny. Proto i výuka předmětů speciálně pedagogické péče probíhá v souladu s principy individualizace a diferenciací průběhu vzdělávání.

Na závěr shrnutí všech elementů, na které by měl být při vyučování žáků se SVP brán ohled: různé učební styly, vhodné učebnice a pomůcky, odstranění architektonických bariér, možnost druhého pedagoga nebo asistenta ve třídě, respektování individuálního pracovního tempo žáka, spolupráce mezi školami speciálními a běžného vzdělávacího proudu, posilování vlivu rodičů atd.

2.4.3 Nový poradenský systém pro oblast přechodu škola povolání

V rámci společenské iniciativy EQUAL byly v České republice realizovány dva projekty¹³, které se zabývaly problematikou přechodu ze školy do povolání u postižených lidí. V akci 2 se jednalo o projekt „*Integrované poradenství pro osoby s postižením na trhu práce v kontextu národní a evropské spolupráce*“. Cílem tohoto projektu byla podpora integrace postižených jedinců na otevřený trh práce a zvýšení možností absolventů speciálních škol při hledání a získání zaměstnání. Hlavním cílem bylo propojení poradenského systému z oblastí školství, zdravotnictví a ze sociální oblasti.

---

¹³ V České republice tvoří činnosti v akci 2 a akci 3 dva projekty, o které muselo být odděleně požádáno. Oba v textu zmíněné projekty jsou však součástí jednoho komplexu, jednoho RP, které se podílelo na transnacionálním partnerství TSW.

V českém poradenském systému chybí kvalifikovaní odborníci na oblast přechodu ze školy do povolání. Je proto třeba posílit integrované poradenství ve škole pracovními metodami a odbornými pracovníky připravenými cíleně na oblast předprofesní a profesní přípravy. V rámci projektu byla proto zavedena nová nabídka poradenství resp. školský poradenský systém byl doplněn poradenskými pracovníky, kteří soustředí svou činnost na komplexní profesní poradenství a orientaci. Jejich úkolem je pomoc žákům při volbě povolání, plánování kariéry či při změně školy.

Založena byla dvě poradenská centra stejně jako nové ergodiagnostické centrum. Poradenští pracovníci absolvovali tříměsíční školení, při kterém posílili své kompetence. Pracovní náplň poradenských pracovníků je různorodá a zahrnuje individuální rozhovory s jednotlivými žáky a jejich rodiči, přípravu vlastních aktivit zaměřených na profesní poradenství ve škole, informační servis pro učitele, navazování kontaktů s úřady práce, zaměstnavateli a dalšími státními i nestátními organizacemi.

Tato nová poradenská nabídka se zatím realizuje pouze v Brně (Jihomoravský kraj). Závěrečná zpráva s výsledky projektu však má sloužit jako metodická příručka k rozšíření do celé České republiky. Projekt v rámci akce 3 společenské iniciativy EQUAL „*Integrace/inkluzie integrovaného poradenství do systému služeb v České republice*“ navazuje na aktivity z akce 2. Výsledky šetření mezi žáky všech škol, které se projektu účastnily, mezi rodiči a vedoucími pracovníky škol poskytují zpětnou vazbu těch cílových skupin, pro které byl tento projekt určen. Úspěšnost projektu dokazují nejen absolventi škol (lepší informovanost o vlastních možnostech) a jejich další profesní cesta, nýbrž i legislativa. Nový školský zákon České republiky, který vstoupil v platnost v roce 2005, byl totiž rozšířen o oblast profesního poradenství.

„Ve škole jsou zajišťovány poradenské činnosti...zaměřené na...kariérové poradenství integrující vzdělávací, informační a poradenskou podporu vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšímu profesnímu uplatnění.“ (§ 7, Vyhláška 72/2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních)

3 Shrnutí

Pět rozvojových partnerství ve čtyřech zemích (Německo, Nizozemí, Rakousko a Česká republika) se v letech 2002-2005 v rámci společenské iniciativy Equal, podporované EU, zabývaly problematikou přechodu škola povolání u mladých osob s postižením. Nebylo snadné jednotlivé země resp. rozvojová partnerství srovnat, neboť se velmi liší jak národní rámcové podmínky tak i postavení a cíle zúčastněných partnerů. Přesto jsme se o to (alespoň částečně) pokusili.

V jednotlivých zemích existují rozdíly ve výchozích situacích, v rámcových podmínkách, v prioritách. Rozvojová partnerství měla částečně různé cílové skupiny: v Nizozemí a České republice byly ve středu zájmu žáci, školy a příprava na dobu po škole, v Německu a Rakousku naproti tomu se jednalo o absolventy škol a jejich následnou profesní přípravu především v praxi. V některých projektech byli jedinci (tedy účastníci) se všemi druhy postižení, v jiných to vzhledem k opatření nebylo v této fázi možné.

I cíle jednotlivých projektů či dílčích projektů se částečně lišily: kvalifikační opatření, plánování osobní budoucnosti, profesní příprava, trénink (training) či zavedení nového poradenského pracovníka na školách. Celkově však všichni sledovali jeden společný cíl: zlepšení situace mladých osob s postižením na trhu práce.

Poznatky a výsledky spolupráce však ukazují, že je situace v mnohém podobná. Ve všech zemích je

- zapotřebí propojení škol, školských zařízení i dalších zařízení pro osoby se SVP, institucí a úřadů,
- nutný doprovod na přechodu ze školy do povolání, při hledání zaměstnání, vstupu do zaměstnání atd.,
- nutná senzibilizace společnosti atd.

Ve vztahu k oblasti vzdělávání se ukázalo, že dochází k určité *změně (obratu)*, jak dokazují i nově vzniklá kvalifikační opatření. V popředí nyní nestojí teoretické vědomosti, nýbrž souvislost s praxí. Mladí lidé s postižením (totéž platí i pro nepostižené jedince) získávají schopnosti, dovednosti a kompetence, jejichž smysl a užitek pro život je (musí být) jasné. Získávají možnost si různá zaměstnání vyzkoušet, seznámit se s profesním světem, přitom se jim dostane poradenství, doprovodu a podpory, aby se zabránilo možnému neúspěchu a s ním spojeným zklamáním a aby se zvýšily jejich šance.

Opakovaně dochází ke zdůrazňování a vyzdvihování důležitosti a nutnosti nabídek poradenské a doprovodné činnosti jako je pracovní asistence, osobní asistence, clearing atd.

Rámcové struktury v mnoha zemích ukazují rovněž nový směr. Právo na vzdělání, práci a podporu by nemělo být jen nepsaným pravidlem. Mělo by být zakotveno v plánech, programech, zákonech. Vzdělávací programy, kurikula a učební plány musí být otevřené, aby bylo možné je přizpůsobit každému jedinci, jeho možnostem, schopnostem a potřebám.

Integrativní způsob vzdělávání dětí a mladých lidí s postižením je ještě stále spíše výjimkou (v zemích, které se účastnily projektu jsou samozřejmě různé odchylky). Tito žáci se

zpravidla vzdělávají ve speciálních školách a školských zařízeních. Žitá závislost na institucionální pomoci je pak připravuje spíše na život a profesní uplatnění ve speciálním zařízení a ne na integraci na trh práce.

I přes těžkosti, překážky, rozdílné rámcové podmínky a (finanční) možnosti se mnoho lidí pokouší o zlepšení této situace. Evropský rok lidí s postižením 2003 byl toho důkazem. V tom je však třeba pokračovat. Vzdělávací možnosti, opatření a systémy popsané v této zprávě jasně ukazují, pro kterou cestu se tito lidé rozhodli: pro integraci osob s postižením na první (otevřený) trh práce a do společnosti.

4 Seznam literatury a zkratek

4.1 Literatura

Ausbildung zur qualifizierten Integrationsfachkraft. Basiscurriculum. Entwickelt und erprobt im Rahmen der EQUAL-Entwicklungspartnerschaft QSI. Zweite Fassung, Oktober 2004

Bartoňová, M.; Pipeková, J.; Vítková, M. (2005): Analýza a komparace modelu poradenského pracovníka pro přechod škola – povolání v rámci RP ČR a TCA. Zpráva pro národní kancelář

Berufsausbildungsassistent – http://www.caritas-wien.at/7702_7710.htm (14.03.2005)

Bartenstein: Integrative Berufsausbildung gibt Menschen mit Behinderung bessere Job-Chancen http://www.bmwa.gv.at/BMWA/Presse/Archiv2004/20040116_01.htm (14.05.2005)

Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich: 79. Bundesgesetz, mit dem Berufsausbildungsgesetz, das Bundesgesetz über die Beschäftigung von Kindern und Jugendlichen 1987 und das Bäckereiarbeiter/innengesetz 1996 geändert werden, Jahrgang 2003

Curricula/Zwischenberichte/Berichte der EP „INTequal“, „Integrative Guidance“ und „Keine Behinderungen trotz Behinderung“

Die Hamburger Arbeitsassistent – <http://www.hamburger-arbeitsassistent.de/index.html> (21.04.2005)

Doose, S. (2004): Die Phasen der Entwicklung von Unterstützter Beschäftigung, Integrationsfachdiensten und Arbeitsassistent in Deutschland. In: Impulse H. 32 <http://bidok.uibk.ac.at/library/doose-entwicklung.html>

Integrative Berufsausbildung – http://portal.wko.at/wk/dok_detail.html.wk?AngID=1&DocID=219847 (11.03.2005)

(mehr oder weniger) integrative Ausbildungen in Österreich. Ist-Analyse. Bericht des Modul 1 der EQUAL-Entwicklungspartnerschaft QSI. Kurzfassung, März 2004

Pipeková, J.; Vítková, M. (ed.) (2003): Znevýhodněné osoby na trhu práce v kontextu národní a evropské spolupráce, sborník z mezinárodní konference, 3.-5. září 2003. Brno, Paido

Pipeková, J.; Vítková, M. (Hrsg.) (2004): Integration Jugendlicher mit Behinderungen in den Arbeitsmarkt aus transnationaler Sicht. Sammelband zum Programm „Integrative Beratung für benachteiligte Personen am Arbeitsamt im Kontext der nationalen und europäischen Zusammenarbeit“, Brno, MSD

Richtlinie zur Förderung der Berufsausbildungsassistent nach § 8b Berufsausbildungsgesetz (BAG) (44.101/45-6/03)

Školský zákon České republiky. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání č. 561/2004

4.2 Zkratky

- AASS – Arbeitsassistentz (pracovní asistence) (A)
- AG – Arbeitsgruppe (pracovní skupina)
- AK – Arbeiterkammer (Dělnická komora) (A)
- AM – Arbeitsmarkt (trh práce)
- AMS – Arbeitsmarktservice (úřad práce) (A)
- BAG – Berufsausbildungsgesetz (Zákon o profesním vzdělávání) (A)
- BAS – Berufsausbildungsassistentz (asistence při profesním vzdělávání) (A)
- BMWA – Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit (Spolkové ministerstvo hospodářství a práce) (A)
- ČR – Česká republika (Tschechische Republik) (CZ)
- EDV – Elektronische Datenverarbeitung (elektronické zpracování dat)
- GmbH – Gesellschaft mit beschränkter Haftung (společnost s ručením omezeným)
- GPA – Gewerkschaft der Privatangestellten (odborová organizace) (A)
- HAVO – všeobecné vzdělávání vyššího stupně (NL)
- IEB – Institut für Erwachsenenbildung (institut pro vzdělávání dospělých) (D)
- IKT – informační a komunikační technologie
- ITP – Individueller Transition Plan (NL)
- KBTB – Keine Behinderungen trotz Behinderung (D)
- MAVO – všeobecné sekundární vzdělávání středního stupně (NL)
- MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (CZ)
- MU – Masarykova univerzita v Brně (CZ)
- NÖ – Niederösterreich (Dolní Rakousko) (A)
- ÖGB – Österreichischer Gewerkschaftsbund (odborová organizace) (A)
- PdF – Pedagogická fakulta (CZ)
- RVP – rámcový vzdělávací program (CZ)
- RP – rozvojové partnerství (Entwicklungspartnerschaft) (CZ)
- SVP – speciální vzdělávací potřeby
- ŠVP – školský vzdělávací program (CZ)
- TSW – Transition from School to Work (přechod škola-povolání)
- VBO – berufsvorbereitender Unterricht (předprofesní příprava) (NL)
- VWO – předuniverzitní příprava (NL)
- WK – Wirtschaftskammer (Hospodářská komora) (A)
- ZŠ – základní škola (CZ)

5 Příloha

5.1 Sozialökonomische Forschungsstelle

Sociálně-ekonomické výzkumné pracoviště (Sozialökonomische Forschungsstelle – SFS), založeno 1997, je výzkumné a poradenské zařízení v právní podobě neziskového spolku. Vedoucím pro vědeckou činnost je Dr. Tom Schmid, obchodní vedoucí je DSA Marlene Mayrhofer. Při řešení výzkumných projektů z oblasti politiky trhu práce a sociální politiky dochází ke kooperacím s tuzemskými i zahraničními výzkumnými pracovišti a pracovníky. Sekretariát SFS vede paní Monika Holzmann-Gneiss.

Obchodní činnost

SFS se zabývá vědeckým výzkumem (SFS-Research) se zaměřením na trh práce a sociální politiku a poradenstvím (SFS-Consult) se zaměřením na práci pro společnost a poradenství projektů, fundraising a také coaching závodů a neziskových oblastí.

Projekty

V rámci výzkumné činnosti působila/působí SFS kromě jiného v následujících projektech:

- „Mamma Mia“ *Gesundheit von Müttern mit Kleinkindern*, zadavatel Fonds Soziales Wien, Abteilung Frauengesundheitsprogramm, 2003-2004
- *Enquête „Health Care Management“*, organizace vědecké konference, zadavatel město Vídeň (Stadt Wien), Bereichsleitung für Gesundheitsplanung und Finanzmanagement, 2003
- „barrierefrei“ – *Gynäkologische Vorsorge und Versorgung behinderter Frauen*, zadavatel Fonds Soziales Wien, Wiener Frauengesundheitsprogramm, 2003-2004
- „Bedarfsanalyse für ein Wiener Institut für Gesundheitsökonomie“, zadavatel Bereichsleitung für Gesundheitsplanung und Finanzmanagement, 2003-2005
- „gemeinsam erweitern“, společně s ÖGB, zadavatel EU, od června 2003
- „Pflege im Spannungsfeld zwischen Angehörigen und Beschäftigung“, zadavatel GPA a AK, od 2003
- *Organisationsentwicklung für „Bürowerkstatt“*, zadavatel Verein zur beruflichen Integration behinderter Menschen „Bürowerkstatt“, od 2003
- *RegAB: „Regionale Arbeit und Beschäftigung für Menschen mit Behinderungen im Kontext des NÖ Beschäftigungspaktes“*, zadavatel Verein „Jugend und Arbeit“ (Koordinationsstelle des NÖ Beschäftigungspaktes), 2002-2003
- *Wissenschaftliche Begleitung der Lehreinsteigs-Begleitung „LeB!“ für sozial und emotional benachteiligte Jugendliche*, zadavatel Bundessozialamt für Wien, Niederösterreich und Burgenland, od 2002

- *Evaluierung und begleitende Bewertung der Maßnahme der Beschäftigungsinitiative der Bundesregierung 2001-2003; zadavatel Bundesministerium für soziale Sicherheit und Generationen, od listopadu 2002*
- *Oberösterreichischer Sozialbericht – Prototyp 2001 – zadavatel Land Oberösterreich (spolková země Horní Rakousko), Sozialabteilung, 2001-2003*

Kromě toho je (byla) SFS od podzimu 2002 v rámci akce 2 a akce 3 zastoupena v osmi projektech společenské iniciativy EQUAL:

- *INTequal – Integration Jugendlicher mit Behinderungen in Niederösterreich – 1B-12/02*
- *QSI – Quality Supported Skills for Integration – 3-01/61*
- *Der Dritte Sektor in Wien: Bestandsaufnahme und Weiterentwicklung – 3-11/87*
- *Berufsbilder und Ausbildungen in den Gesundheits- und Sozialen Diensten – 3-01/68*
- *Wohnen und Arbeiten – Sozialwirtschaftliche Beschäftigungsmodelle für die Wohnwirtschaft – 3-11/28*
- *DON'T WAIT. AsylwerberInnen und der Arbeitsmarkt – Schaffung innovativer Lösungsansätze für einen scheinbaren Widerspruch – AT 6-01/55*
- *Muster-Kollektivvertrag für das Österreichische Gesundheits- und Sozialwesen inklusive Behindertenwesen und Kinder- und Jugendwohlfahrt – AT 3-01/64*
- *Social Networking – 3-19/105*

Kontakt

Sozialökonomische Forschungsstelle

Maria Theresienstraße 24
A-1010 Wien
Tel: +43 (1) 319 57 50
Fax: +43 (1) 319 57 50-3

office@sfs-research.at
www.sfs-research.at

Spolupráce na následující zprávě:

PhDr. Lucie Procházková

Dr. Tom Schmid

5.2 Masarykova univerzita v Brně

Masarykova univerzita v Brně je veřejná vysoká škola univerzitního typu. Byla založena 28. ledna 1919. Její název podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů zní „Masarykova univerzita v Brně“ (dále jen „MU“).

MU nabízí bakalářské, magisterské a doktorské studijní programy. V rámci svého poslání svobodně a samostatně uskutečňuje vzdělávací, vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou, kulturní, vydavatelskou, sportovní činnost a činnost doplňkovou.

Podporuje činnost vědeckých, odborných, profesních, studentských, odborových a jiných zájmových sdružení sdružujících členy akademické obce MU, jejichž činnost napomáhá plnit poslání MU.

Pedagogická fakulta

Zaměření výzkumu a vývoje na Pedagogické fakultě (PdF) MU v Brně vyplývá z hlavního úkolu fakulty, jímž je příprava a výchova učitelů všech stupňů a typů škol, proto se orientuje zejména na oblast vzdělávání a pedagogických disciplín.

Pedagogická fakulta MU v Brně se aktivně zapojuje do výzkumů v oblasti pedagogických disciplín v rámci České republiky. V mezinárodním měřítku se daří navazovat spolupráci formou zapojení do společných projektů (EQUAL, LEONARDO DA VINCI, Programm 1K MŠMT, PHARE, Jean Monnet, International Visegrad Fund, Česko-německý fond budoucnosti), za přispění programu Socrates, formou předávání zkušeností při vzájemné účasti na odborných a vědeckých konferencích apod.

Jednou z nejvýznamnějších aktivit je realizace výzkumného záměru *Učitelé a zdraví (Psychologický přístup)*, jehož řešitelem je doc. PhDr. Evžen Řehulka, CSc. V průběhu šesti let 1999-2004 se realizovaly na PdF MU v Brně každoročně konference s mezinárodní účastí, kde byly představeny a diskutovány teorie a výzkumné výsledky řady odborníků z psychologie, pedagogiky, speciální pedagogiky, sociologie, medicíny apod. Výstupem je ucelená řada sborníků z konferencí Učitelé a zdraví; pro velký zájem o řešenou problematiku v zahraničí jsou nyní sborníky vydávány v angličtině.

Katedra speciální pedagogiky

Katedra speciální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně byla založena 1. září 1994. Vedoucí katedry byla jmenována prof. PhDr. Marie Vítková, CSc., od roku 2004 je současně proděkanou pro internacionalizaci fakulty.

S ohledem na současné společenské trendy a potřeby Jihomoravského kraje je hlavním cílem katedry připravovat budoucí učitele a speciální pedagogy na integraci dětí/žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných typů škol a školských zařízení.

Katedra nabízí studium učitelství pro všechny stupně se specializací speciální pedagogika v prezenční i kombinované formě a to v bakalářském, navazujícím magisterském či doktorském studijním programu (od roku 2002, také v jazyce anglickém a německém), jakož i v rámci celoživotního vzdělávání (rozšiřující studium speciální pedagogiky). Od října 2003 má katedra akreditaci k habilitačnímu oboru.

Aktivity katedry

- Podpora vysokoškolských studentů s postižením
- Mobility studentů a učitelů

- Spolupráce se školami a školskými zařízeními pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami
- Spolupráce s univerzitami a odbornými pracovišti v zahraničí:
  - Německo – Heidelberg, Neckargemünd (Stephan Hawking Schule), Berlín, Karlsruhe (Pädagogisches Fachseminar Karlsruhe), Reutlingen
  - Rakousko – Klagenfurt (Universität in Klagenfurt), Vídeň (Universität in Wien),
  - Finsko – Jyväskylä (Jyväskylä University, Jyväskylä Polytechnic)
  - Velká Británie – Londýn (The University of Westminster, The University of Manchester), Skotsko (The University of Edinburgh)
  - Polsko – Wrocław (Academia wychowania fizycznego Wrocław, Uniwersytet Wrocław)
  - Slovensko – Bratislava (Univerzita Komenského), Prešov (Prešovská univerzita)

Ve vědecké činnosti se katedra zabývá především problematikou edukace dětí/žáků/studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se zvláštním ohledem na současné společenské trendy v České republice i v zahraničí dané postupně probíhající integrací/inkluzí dětí/žáků se zdravotním i sociálním handicapem do běžných typů škol a školských zařízení. Přehled některých projektů:

- *Leonardo da Vinci Improvement of the Access to Education and Employment of People with Special Needs* (Zlepšení přístupu ke vzdělávání a zaměstnávání jedinců se speciálními potřebami) – 1999-2001
- *Reintegration von chronisch kranken SchülerInnen in Schulen* (Reintegrace žáků s chronickým onemocněním do základní školy) – 2004-2006 – v kooperaci s Německem (Ludwigsburg), Norskem (Oslo) a Finskem (Helsinki)
- *EQUAL – Integrative Beratung für benachteiligte Personen am Arbeitsmarkt im Kontext der nationalen und europäischen Zusammenarbeit* (Integrované poradenství pro znevýhodněné osoby na trhu práce v kontextu národní a evropské spolupráce) – 2002-2005 – ve spolupráci s Německem, Nizozemím a Rakouskem

Kontakt:

Pedagogická fakulta MU

Poříčí 9

CZ-603 00 Brno

Vedoucí katedry: Prof. PhDr. Marie Vítková, CSc.

Sekretariát: Alena Franková, tel.: +420/549 493 866

Spolupráce na následující zprávě:

PhDr. Miroslava Bartoňová PhD.

PhDr. Jarmila Pipeková PhD.

Prof. PhDr. Marie Vítková, CSc.